

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

2023

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 80

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 24.

TATAISO YA HO TSHWAYA:

- Ha mohlahlobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele (**Mohlahlobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa**).
- Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe ha feela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwanyane le e le nngwe ya dipotso tse telele.
- Ha mohlahlobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse, mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka memorandamo.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo. Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.

Potso tse telele:

- Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswe e behilweng (kgutshwane), se behe kotlo hobane mohlahlobuwa o se a ntse a iphile ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlahlobuwa a se ngotseng o nto sekaseka sena le batshwai ba ka sehloohong. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e leqephe la 3 le e leqephe la 8 ho lekanyetsa moqoqo wa mohlahlobuwa.**

Dipotso tse kgutshwane:

- Haeba mohlahlobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a-bulwa le di-a-kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
- Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TJHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.
- Ha ho matshwao a ajwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: THOTHOKISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 10]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
	5-6	4	3	2	0-1
DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshakatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nneteafatso (tiisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/temeng.	-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahiwa; di tshahetswa ho tswa thothokisong. -Kutlwisiso ke e babatsehlang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	-O bontsha kutlwisiso, mme o hlalosa se botswang ka tshwanano. -O hlahisitse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang. -O hlahisitse dintlha tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang. -O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso.	-O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang. -O hlahisitse dintlha tse seng kae ho tshahetsa sehlooho. -Tse ding tsa dintlha tse hlahisitsweng ho tshahetsa sehlooho di ntle. -Tse ding tsa dintlha di tshaheditse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	-O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang. -Ho batla ho se dintlha tse hlahisitsweng ho tshahetsa sehlooho. -Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haellang.	-Ha a bontshe kutlwisiso ya letho ya se botswang. -Dintlha tse tshahetsang ha di hlahiswe ho tswa thothokisong. -Mohlalobuwa ha a utlwisisa hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso.
MATSHWAO A 6					
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO Sebopeho, nehelano le tlhophiso ya mehopolo. Tshebediso ya puo, sehalo le setaele tse sebedisitsweng	-Sebopeho se hlahisitse ka tsela e momahaneng. -Dintlha di utlulotse hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng. -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala. -O batla o hloka diphoso tsa puo, tsa mopeleto le tsa matshwao a puo/a ho bala.	-Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang, tlhathiso ya mehopolo ke e utlwisisehang. -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse.	-O hlahisitse bopaki bo seng bokae ba sebopeho. -Tlhathiso ya mehopolo e a haella, ha e hlalohanyeha, mme ha e na momahano. -Diphoso tsa tshebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehalo le setaele ha se tse loketseng.	-Sebopeho se bonahala se radiwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopolo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. -Sehalo le setaele ha se tse loketseng.	-Moqogo o bopehile ka tsela e fokolang. -Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshebediso ya puo le setaele se fosahetseng.
MATSHWAO A 4					

ELA HILOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka Dikahare hohang, feela a ngotse moqogo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

Dituperweng tsa tataiso ena ya ho tshwaya di se sebediswe ntle ho tumello

Phetla

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1: 'BALA MAHLOHONOLO' – KPD Maphalla****TATAISO HO BATSHWAI:**

Motshwai a bale nehelano ya mohlahlobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopelong sa moqoqo. Sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana. **Motshwai a tshwaye dintlha tse tharo feela tsa kgetho ya mantswe tse hlahiswang ke mohlahlobuwa.**

Motshwai a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona: Dikahare le Sebopelo le Tshebediso ya puo.

Dikahare

- Dikahare di bontshe kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba, kutwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka a itshetlehileng thothokisong.
- Dikahare di hlahiswe ka tsela e momahaneng, mme motshwai a tadime dintlha tse tla hlahiswa nehelanong ya mohlahlobuwa. Ela tlhoko hore dintlha tsa mohlahlobuwa di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona. Ho be le kgokahano le momahano ya dintlha le diratswana.

Sebopelo le Tshebediso ya Puo

- Nehelano e lokela ho hlahiswa sebopelong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo.
- Mohlahlobuwa a nehelane ka karabo ya hae e sebopelong sa diratswana tse momahaneng, mme ho be le kgokahano le momahano ya dipolelo le diratswana kamoo ho hlokehang.
- Puo, setaele le sehlo di sebediswe ka nepo temeng.

Karabo e ka lebellwang:**Selelekela**

Thothokisong ena re tlo sekaseka kgetho ya mantswe ho totobatsa kamoo sethokisi se finyelletsang molaetsa wa sona kateng. **Molaetsa** o finyelletswang ke thothokiso ke hore re ithute ho ananela tsohle tseo re nang le tsona mme re tlohele ho ngongorehiswa ke dintho tse sa tlo re tswela kgomo.

Mmele

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o buellang kgetho ya lentswe leo a le kgethileng, e se ke ya e ba lethathamo feela la kgetho ya mantswe jwalo kaha le hlahella tataisong mona. **A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha kamoo lentswe ka leng leo a le kgethileng le thusang ho finyelletsa molaetsa wa thothokiso kateng.**

Kgetho ya mantswa

- Melathothokisong ya 1, 5, 9 le 13 ho sebedisitswe lentse **'lese'** bakeng sa 'o **tlohele'** le bolelang ho tlohela ka sepheo sa ho toboketsa hore a kgaohane le ba mo hlekefetsang.
- Melathothokisong ya 1 le 2 ho kgethilwe lentse lena **'batlatlapi'** bakeng sa 'bahlekefetsi' ho toboketsa hore ke batho ba utlwisang ba bang bohloko.
- Molathothokisong wa 2 ho sebedisitswe lentse **'tao'** bakeng sa hore **'ha ho moo ba yang teng'** le toboketsang hore botlatlapi ha bo na mokoka.
- Melathothokisong ya 5, 6 le 7 ho hlahella mantswa **'dinonori'** le **'dikgukuni'** bakeng sa **'motho ya tlang o sa mo hlokomele'** ka sepheo sa ho hlakisa hore batho ba bang ba sala ba bang morao ka morero wa ho ba ntsha kotsi ba sa ba hlokomele.
- Molathothokisong wa 8 ho sebedisitswe lentse **'mankwaneng'** bakeng sa **'dilomong'** le hlakisang moelelo wa hore mamena ao dinonori di a tjhekelang batho ba bang ho tla wela tsona ho ona.
- Molathothokisong wa 12 ho sebedisitswe lentse **'tshwaswa'** bakeng sa **'pitlwa'** ka sepheo sa ho hatella moelelo wa hore dikgukuni tsena di tla pitlwa ke difi tseo di neng di di tjhehetse batho ba bang.
- Molathothokisong wa 15 ho sebedisitswe lentse **'dikaqa'** le hlosang hore pelo e mafito e tshwereng dikgopi, e kgopo ebile e hlokang le tshwarelo, ha e na kgotso.

Phethelo

Sethothokisi se lemosa batho ba mekgahlelo e fapaneng hore ba tsebe hore bophelong ba se natse batho kapa dintho tse ba thefulang maikutlo le tse sa ba tsweleng molemo empa ba bale mahlohonolo le ho ananela tsohle tse ntle bophelong ba bona.

[10]**POTSO YA 2: 'HA SE LEFA' – TM Lethota**

- 2.1 E sebedisitswe ka sepheo sa ho kgalema hore re se no ikgantshetsa batho ba bang ka lebaka la tjhebeho ya botle ba rona. ✓ ✓ (2)
- 2.2 O bona e le batho ba babe ba sa boheheng. ✓ ✓ (2)
- 2.3 Tshusumetso ya kgonyetso ke ho fa lentse 'lefu' sefutho, mme e botjwa ka lentse 'fu' bakeng sa 'lefu'.
E fana ka kgatello ya hore ha moikgantshi a shwele a tsebe hore le batho ba tla ikgantshetsa yena fela jwalo lefung la hae. ✓ ✓
[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)
- 2.4 Molaetsa ke hore le ha o na le dintho kapa dineo tse fapaneng o se ke wa ikgantshetsa batho ba bang hobane o ntse o tla ba hloka kaha dineo tseo e se lefa/di tla fela. ✓ ✓ (2)
- 2.5 E, o matlafatsa phoqo ka hore le ha moruihadi eo a e na le tjhelete a ke ke a reka bophelo le kgale. ✓ ✓ (2)

[10]

POTSO YA 3: 'SE IKGANTSHE!' – TJ Mahapa

- 3.1 Lebotsi le sebedisitswe ka sepheo sa ho hlahisa kgalemelo e lebiswang ho babadi hore mohlang ba seng ba atlehile ba se ke ba etsa jwalo ka barui bao se buang ka bona. ✓ ✓ (2)
- 3.2 Moelelo o otlohileng wa molathothokiso oo wa 3 ke hore; ba ipolaile ka bo bona. ✓ ✓ (2)
- 3.3 Mohopolo ke hore bao e neng e le barui mme ba ikgantshetsa batho, ba qetella ba hloka ebile ba tshaba le ho phela le batho. ✓ ✓ (2)
- 3.4 Ke sehalo se lemosang/eletsang. ✓ Se lemosa batho hore ba se ikgantshetse batho ba bang kaha ka le leng ba ka lahlehelwa ke tsohle. ✓
Sehalo se phoqang. Se phoqa batho ba neng ba ikgantshetsa ba bang nakong eo ba neng ba phela hamonate mme kajeno ba se ba hloka le ya ho phoka boduma. (2)
- 3.5 Ee, ke o eletsang. Ho ya ka nna, molaetsa wa thothokiso ena ke hona ho kgalema le ho eletsa barui hore ba se ke ba se ikgantshetsa batho hobane ha borui bo fela, ba tla hloka bathusi. ✓ ✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 4: 'O WA KA, KE WA HAO' – KPD Maphalla

- 4.1 Lentswe 'sekgohola' le hlakisa kamoo lerato la hae le neng le kgaphatseha kateng jwalo ka phororo e ke keng ya thijwa. ✓ ✓ (2)
- 4.2 Moelelo o otlohileng wa molathothokiso oo wa 4 ke hore matla a lerato ha a thibehe. ✓ ✓ (2)
- 4.3 Tshebediso ya lehlaso ke ho sidilella mohopolo wa mantswe a reng: 'O wa ka, ke wa hao'; Bobedi re ba Modimo', hore a sale a duma ka kelellong ya mmadi. ✓ ✓ (2)
- 4.4 Karaburetso e meleng ya 15 le 16 e tshehetsa kgopolo ena ka le reng sethokhosi se re le ha se ka utlwiswa bohloko, se ke ke sa arohana le moratuwa wa sona ✓ mme molaetsa wa thothokiso ena ke ho re baratani ha ba a tshwanela ke ho arohana le ha ho ka etsahala eng kapa eng. ✓ (2)
- 4.5 Thuto eo ke e unneng ke ya hore ha motho a rata e mong, ha a kgathalle ho tshehetswa ke mang kapa mang mme ebile ha a tsotelle dipha tseo batho ba di behang moratuwa wa hae. ✓ ✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 5: 'MOTHO' – M Leballo

- 5.1 Ka sepheo sa ho potlakisa morethetho le ho fetisetsa mohopolo o reng dintho tsohle di matsohong a motho, moleng o hlahlamang. ✓ ✓ (2)
- 5.2 Lebotsi le sebedisitswe ka sepheo sa ho hlakisa hore motho o rata ho thusa batho ba ditsietsing. ✓ ✓ (2)
- 5.3 E qholotsa maikutlo a ho ba motlotlo. ✓ Motlotlo o tliswa ke tsebo ya hore motho a ka etsesa batho ba bang dintle hobane o mohau ebile o lereko. ✓ (2)
- 5.4 Kganyetsano e hlahiswang ke mantswe ana 'lonya' le 'mohau' e sebedisitswe ka sepheo sa ho totobatsa hore motho a ka etsa tse mpe a be a boele a etse tse ntle ka nako e le nngwe. Kganyetsano eo e hlakisa molaetsa wa thothokiso, o reng motho o fetofetoha ho ya ka maemo. ✓ ✓ (2)
- 5.5 E, hobane motho o na le bokgoni ba ho okamela tsohle ka ho etsa bobbe, athe a ka boela a okamela tsohle ka ho etsa diketso tse ntle bathong ba bang. ✓ ✓ (2)

[10]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI LE TSHWANTSHISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	5. Phihlello e babatsehlang 12–15	4. Phihlello e supang bokgoni 9–11	3. Phihlello e mahareng 6–8	2. Phihlello ya motheo feela 4–5	1. Phihlello e haellang 0–3
<p>DIKAHARE</p> <p>Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnefefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng.</p> <p>MATSHWAO A 15</p>	<p>-Karabelo e hlahisitswe ka tsela e babatsehlang: 14–15</p> <p>-Karabelo e hlahisitswe ka bokgabane: 12–13</p> <p>-Sehlooho se manollotswe ka botebo</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hiwahiwa tse tshahetswang ho tswa sengolweng</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e babatsehlang ya sengolwa.</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso, mme o manollotse sehlooho ka bokgoni</p> <p>-O hlahisitse karabelo e batlang e anela</p> <p>-Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalalang, empa ha se tsohle tse tiisitwang kamoo ho lokelang</p> <p>-Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala.</p>	<p>-Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullotsweng ka bottalo</p> <p>-Tse ding tsa dintlha di tshhehsetsa sehlooho</p> <p>-Dintlha tse ding di tshheheditse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa.</p>	<p>-Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka bottalo.</p> <p>-Ke dintlha tse fokolang feela tse tshhehetsang sehlooho.</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho</p> <p>-Boiteko bo fokolang ba ho araba potso</p> <p>-Dintlha ha se tse kgodisang</p> <p>-Mohlalobuwa ha a utlwisise hantle mofuta ona wa sengolwa.</p>
<p>SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO</p> <p>Sebopeho, tlhophiso ya mehopollo le nehelano e nang le neelitsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehlo tse sebeditsweng temeng.</p> <p>MATSHWAO A 10</p>	<p>-Sebopeho se momahaneng</p> <p>-Selelekela le qetelo di a babatseha</p> <p>-Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlaikleng</p> <p>-Tshebediso ya puo, sehlo le setaele ke tse suitsitseng, tse susumetsang le ho nepahala</p>	<p>-Sebopeho ke se hlaikleng, mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang.</p> <p>-Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitswe ka tsela e momahaneng.</p> <p>-Dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang.</p> <p>-Puo, sehlo le setaele bohoho di nepahetse.</p>	<p>-O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeliso</p> <p>-Tlhalohanyo le momahano di teng leha di kgera</p> <p>-Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehlo le setaele tsona di batla di loketse</p> <p>-Tlhaliso ya mehopollo e a haella, ha e hlalohanyeha, mme ha e na momahano</p> <p>-Puo ya diratswana e batla e nepahetse</p>	<p>-Sebopeho se bonahala se radiwe ka tsela e fosahetseng</p> <p>-Mehopollo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang</p> <p>-Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse</p> <p>-Sehlo le setaele ha di a lokela mosebetsi</p> <p>-Puo ya diratswana e fosahetse.</p>	<p>-Kgaello ya ho rala sebopeliso ka tshwanano e sitisa phallo ya mehopollo</p> <p>-Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo</p> <p>-Puo ya diratswana e fosahetse</p>
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

Diruperweng tsa tataiso ena ya ho tshwaya di se sebediswe ntle ho tumello

Phetla

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Tshebediso ya Puo	10	STP =
Matshwao ohle	25	

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng, motshwai a mo abele matshwao a dikahare le tshebediso ya puo ya kgato ya pele feela.

POTSO YA 6: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**Selelekela**

Kaha moqoqo ona o lokela ho hlahisa lehlakore le le leng la kgang ya mohlalobuwa, selelekela se fe moqoqo tsepamo le motjha oo o lokelang ho o nka ha mohlalobuwa a lekola taba ya hore tikoloho e ba le tshwaetso e kgolo boitshwarong ba mophetwa, a itshetlehile ka mophetwa a le mong kapa ba babedi. **O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae.**

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Seratswana se lokela ho tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae se boele se bontshe kutlwisiso e phethahetseng ya sehlooho.

A ntshetse pele moqoqo **ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng** ho totobatsa ntlhakemo ya hae e le ho bontsha kamoo kamano ya **diketsahalo le bophelo ka kakaretso** di ka tshwaetswang/hahlamelwang haholo ke tikoloho kapa a hanane le taba eo kahohlehohle.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlalobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 7: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**

- 7.1 Re bona Mmamasolomane a thabiswa ke ketsahalo eo mme le sepolesa se bonahala se sa ikemisetsa ho mamela tlhakisetso ya Tsietsi. ✓ ✓ (2)
- 7.2 O bolela hore batho ha ba sa etsa mosebetsi wa bona ka bokgabane, ba dula ba lebelletse ho lefuwa le moo ho sa tshwanelang. ✓ ✓ (2)
- 7.3 O ile a kopana le monnamoholo e mong ya ileng a bona ha Tsietsi a ne a lefuwa ke Van Vuuren, yaba o se a re Tsietsi o utswitse tjelete ya hae. ✓ ✓ (2)
- 7.4 Tsietsi o ile a lwantsha dinokwane tse neng di tlo thuba lebenkeleng la Ramatlotlo ka bokgabane bo boholo, ✓ yaba o fuwa mosebetsi ka lona lebaka leo. ✓ (2)
- 7.5 Di re bopela tharahano kaha ke hona ditaba di ntseng di rarahana ho ya pele hobane Tsietsi ha a kgone ho fumana tharollo ya potso ya hae. ✓ ✓ (2)
- 7.6 Kutlwisiso ke ya hore Makgulwaneng ke moo Tsietsi le Tseleng ba ileng ba kgona ho fumana kgefu kaha ba ne ba dula ba baleha sepolesa ka dinako tsohle. ✓ ✓ (2)

- 7.7
- Kotsi o na le kgethollo kgodisong ya hae ya bana; ha a ba hodise ka ho tshwana hobane Tsietsi o ne a hloriswa empa Kotsi a sa kgaleme. ✓ ✓
 - Ramatlotlo o hodisa bana ba hae ka lerato le tlhokomelo; re bona sena ka lerato leo a le fileng Tsietsi leha e ne e se ngwana wa madi. ✓ ✓
- (4)
- 7.8
- Lewa leo le totobatsa hore kgotso e ne e se e sa rene lelapeng la ha Kotsi le Mmamasolomane/Mmamasolomane ke mme ya sa itshwarang hantle. ✓ ✓
- (2)
- 7.9
- Ho kwetelwa ha Tsietsi ho re tjobela pele ketsahalong eo ho yona Tsietsi a ileng a bontsha boqhetseke ba ho sebedisa sethunya ha a ne a sireletsa thepa ya Ramatlotlo, mme sena se etsa re utlwisise hore ke hobane a ne a kwetlisitswe ke sesole se sehlo. ✓ ✓
- (2)
- 7.10
- Ka lebaka la tikoloho ya ditaba tsa pale, e ne e le toka hore ba mo patele ditaba tseo e le ho mo sireletsa ho nnete e neng e ka mo senyetsa bophelo. ✓ ✓
- (2)
- 7.11
- E a kgothweha hobane kaha mme o tshwara thipa ka bohaleng, a ka ikutlwa hore a ka mpa a lwana a pepile ngwana ho e na le ho mo siya

KAPA

Ha e kgothwehe. Ngwana a ka nna a thunngwa kgabong ya ntwa. ✓ ✓ ✓

(3)
[25]

POTSO YA 8: DIEPOLLO – T Seema

Selelekela

Kaha moqoqo ona o lokela ho hlahisa lehlakore le le leng la kgang ya mohlahlobuwa, selelekela se fe moqoqo tsepamo le motjha oo o lokelang ho o nka ha mohlahlobuwa a lekola taba ya hore tikoloho e ba le tshwaetso e kgolo boitshwarong ba mophetwa, a itshetlehile ka Theko. **O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae.**

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Seratswana se lokela ho tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae se boele se bontshe kutlwisiso e phethahetseng ya sehlooho.

A ntshetse pele moqoqo **ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng** ho totobatsa ntlhakemo ya hae e le ho bontsha kamoo kamano ya **diketsahalo le bophelo ka kakaretso** di ka tshwaetswang/hahlamelwang haholo ke tikoloho kapa a hanane le taba eo kahohlehohle.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]

POTSO YA 9: DIEPOLLO – T Seema

- 9.1 Setshwantsho se hlahellang moo ke sa hore Diepollo a lemohe hore motho ha a tshepahale kaha Dikenkeng eo e neng e le motswalle wa hae o mo fihletse a ntse a mo seba ho mohlankana wa hae Moses. ✓ ✓ (2)
- 9.2 Ha a tshepahale. ✓ ✓ (2)
- 9.3 O ile a mo hoelehetsa, a matha ka mora hae a ba a nna a thula thepa ya batho e rekiswang empa monna eo a se ke a hetla. ✓ ✓ (2)
- 9.4 Ba ne ba baleha hobane ho ne ho bolauwe monna wa lekgowa, Kotsuwopo, mme ho ne ho hasitswe pelaelo ya leshano, ya hore Zebulon o a ameha polaong eo, yaba ba tloha Moemaneng athe Zebulon o tla nyamela ho thibella ya sepolesa. ✓ ✓ (2)
- 9.5 Ke tharahano. Diepollo ke hona a elellwang hore ke ka baka la Dikenkeng a neng a dula a hlekefetswa ke mapolesa. ✓ ✓ (2)
- 9.6 Kutlwisiso ke ya hore Diepollo o ne a tshepa Dikenkeng ka hohlehohle empa a sa lemohe hore eo o ntse a mo anya leleme ebe o bolela ditaba tsa hae sepoleseng. ✓ ✓ (2)
- 9.7
- Zebulon e ne e le molwanedi wa tokoloho mme o ne a tshepahala mosebetsing oo wa hae. ✓ ✓
 - Moses e ne e le mokwenehi ntweng ya tokoloho; o ne a hloka botshepehi hobane e ne e se e le lepolesa le lwantshang balwanedi ba tokoloho. ✓ ✓ (4)
- 9.8 Theko ke motho ya leqoophe ya bileng a hloka qenehelo hoo a neng a sa qenehele kgaitsemi ya hae kaha o ile a e nkela ngwana, a boela a hloka qenehelo ho motjhana wa hae ka ho batla ho mo nyadisa ho Mothofeela. ✓ ✓ (2)
- 9.9 Ka sepheo sa ho re tjobela pele mothating oo mapolesa a neng a tshwara Diepollo hona moo ha Rammulotsi hobane ke kgale a batlelwa molato wa ho fetola lenane la bakudi. ✓ ✓ (2)
- 9.10 Ha se toka. Sena se bontsha kgethollo ya morabe. ✓ ✓ (2)
- 9.11 Tjhadimo ya mongodi malebana le moetlo wa ho kenela ke hore o ne a le kgahlanong le wona; ke kahoo re bonang a etsa hore Mmadiepollo a balehe ha Leemisa a batla ho mo kenela. ✓ ✓ ✓ (3)

[25]

POTSO YA 10: MME – NP Maake**Selelekela**

Kaha moqoqo ona o lokela ho hlahisa lehlakore le le leng la kgang ya mohlahlobuwa, selelekela se fe moqoqo tsepamo le motjha oo o lokelang ho o nka ha mohlahlobuwa a lekola taba ya hore tikoloho e ba le tshwaetso e kgolo boitshwarong ba mophetwa, a itshelehile ka Thollo. **O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae.**

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Seratswana se lokela ho tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae se boele se bontshe kutlwisiso e phethahetseng ya sehlooho.

A ntshetse pele moqoqo **ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng** ho totobatsa ntlhakemo ya hae e le ho bontsha kamoo kamano ya **diketsahalo le bophelo ka kakaretso** di ka tshwaetswang/hahlamelwang haholo ke tikoloho kapa a hanane le taba eo kahohlehohle.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.] [25]

POTSO YA 11: MME – NP Maake

- 11.1 Dikeledi o ne a thabile haholo hobane a ne a nahana hore o nyalwa ke motjhesi wa hae Tsekiso. ✓ ✓ (2)
- 11.2 Mehlang eo batho neng ba dula dikomponeng ba ne ba bitswa dikwata ka ha ba ne ba sa ruteha mme Dikeledi o ne a sa ntse a ikemiseditse ho tswela pele ka sekolo kahoo o ne a sa lebella ho nyalwa ke Thollo. ✓ ✓ (2)
- 11.3 O ne a bona bophelo bo lerootho ba tshotleho e tshabehang bophelong ba hae ba lenyalo. ✓ ✓ (2)
- 11.4 Dikeledi o ne a ile a thonthodisa Thollo sepatjhe ✓ mme seo se lebisitse moo Thollo a etsang qeto ya ho nyala Dikeledi. ✓ (2)
- 11.5 Tharahano ✓ hobane motho ya tlo kopa mohope ke Thollo ha se Tsekiso mme sena se ntshetsa pele poloto ka hore mathata a Dikeledi a hola ho ya pele. ✓ (2)
- 11.6 Leha e se ba madi a le mang Mmateboho o bontshitse lerato ho Mme ke ka hoo re mmonang a matha jwalo ka lehlanya hore a mo fumanele thuso. ✓ ✓ (2)

- 11.7 Bafokeng ba Matatiele ke batho ba lonya ba tletseng lenyatso ✓ ✓ ha Rakgadi yena e le motho ya nang le botho kaha o ile a hodisa Dikeledi jwalo ka ngwana wa hae le ho mo ruta botho. ✓ ✓ (4)
- 11.8 Le re bolella hore ke motho ya sa hlompheeng maikutlo a batho ba bang ke ka hoo a ileng a nyala Dikeledi ntle le hore a mo rerise hantle ka botho. ✓ ✓ (2)
- 11.9 Sepheo sa mongodi ke ho sireletsa seriti sa bomme le ho ba hlahisa e le batho ba tsebang ho baballa kgotso ya malapa a bona le a ba bang. ✓ ✓ (2)
- 11.10 Ho robala hodima lebitla ho entse hore Dikeledi a bipe tsohle tse bohloko tse mo hlahetseng bongwananeng ba hae ho kenyetlelwa le ho lahlwa ke Tsekiso, a tle a kene lenyalong hantle ka moya o kgutsitseng. ✓ ✓ (2)
- 11.11 Tikoloho e ntjha eo Thollo a ileng a iphumana a se a le ho yona ke yona e ileng ya mo fetola hore e be motho ya hlokang tlhompho ya meetlo ya Basotho hoo a ileng a qetella a se a nyala Dikeledi a sa mmolella hore o ntse a e na le mofumahadi e mong kwana hae Matatiele. ✓ ✓ ✓ (3)

[25]

POTSO YA 12: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke**Selelekela**

Kaha moqoqo ona o lokela ho hlahisa lehlakore le le leng la kgang ya mohlahlobuwa, selelekela se fe moqoqo tsepamo le motjha oo o lokelang ho o nka ha mohlahlobuwa a lekola taba ya hore tikoloho e ba le tshwaetso e kgolo boitshwarong ba mophetwa, a itshetlehile ka Dikgapane. **O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae.**

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Seratswana se lokela ho tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae se boele se bontshe kutlwisiso e phethahetseng ya sehlooho.

A ntshetse pele moqoqo **ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng** ho totobatsa ntlhakemo ya hae e le ho bontsha kamoo kamano ya **diketsahalo le bophelo ka kakaretso** di ka tshwaetswang/hahlamelwang haholo ke tikoloho kapa a hanane le taba eo kahohlehohle.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 13: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke**

- 13.1 Re bona pono e sa tlwaelehang, moo matitjhere le bana ba mathang ha tshepe e lla, e leng taba e neng e sa tlwaeleha sekolong sa Sedibeng. ✓ ✓ (2)
- 13.2 O ne a bolela hore Ntefeleng a phahamele mapoqo a yo ipuella ho titjhere. ✓ ✓ (2)
- 13.3 Ke ketsahalo eo ho yona bana ba sekolo ba fuwang mosebetsi ka letsatsi la pele dikolo di butswa, ba bile ba rutwa. ✓ ✓ (2)
- 13.4 Sesosa ke hore Thebe o bile mona ✓ ka Tutudu a ba a rekela bana ba sekolo jwala e le hore ba senyetse Tutudu mme sephetho ke hore ba ile ba senyetsa Tutudu jwala ka ha ho ne ho lebelletswe yaba ba a tshwarwa. ✓ (2)
- 13.5 Lebaka ke hore o ile a fihlelwa ke letswalo la ho se batle ho etsa bobehammoho le lerato la hae ho Tutudu le neng le qala ho ba teng. ✓ ✓ (2)
- 13.6 Ke tharahano. ✓ Ntefeleng o ne a leka ho kgobokanya batho ba tlang ho ba lehlakoreng la titjhere Tutudu kaha o ne a bona hore batho ba batla ho hlanohela titjhere. ✓ (2)

- 13.7 O ne a sa ikemisetsa ho fekiswa morerong wa hae wa ho utlwana le titjhere Tutudu. ✓ ✓ (2)
- 13.8
- Motsamai ke moetapele ya nang le maikemisetso mosebetsing wa hae wa sekolo. O tsitlallela ho etsa dintho ka toka. ✓ ✓
 - Thabang ke moithuti wa setlokotsebe se sa ikemisetsang ka mosebetsi wa sekolo kaha ke yena ya hlohleletsang hore titjhere Tutudu a lelekwe mosebetsing. ✓ ✓ (4)
- 13.9 Maikemisetso a malome wa Tutudu ke ho bona kgotso e rena lapeng la hae, a sa rate dikgohlano ka lapeng; o ne a lakatsa ho lokisetsa motjhana ka setu ka lehlakoreng le leng a sa kgopise mofumahadi wa hae. ✓ ✓ (2)
- 13.10 Ho lokile kaha ke lewa la mongodi la ho re fihlisa ho tlholo dingolweng moo diketso tse sa lokang, tse entsweng ke Thebe, di lokelang ho fumantshwa kotlo. ✓ ✓ (2)
- 13.11
- Mongodi o batla ho re bontsha hore namane e nyekwa ke mmayona ke kahoo re bonang malomae le yena a bontsha lerato la hae ho motjhana wa hae le hoja a ne a se na matla hakaalo.
 - Mongodi o batla ho re bontsha matla ao mosadi o nang le ona lapeng la hae a ho etsa eng kapa eng. ✓ ✓ ✓
- [Batshwai ba ananele dikarabo tsa bahlahlobuwa] (3)
- [25]**

SENGOLWA SA BOHOLOHOLO**POTSO YA 14: KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela****Selelekela**

'Phokojwe ho phela e diretsana'. Ana ke maele a Basotho a hlalolang hore motho ya bohlale a keke a sitwa ho rarolla bothata boo a tobanang le bona. Sena se a hlahella tshomong ya 'Pepetuku le Ramano'. Moqoqo ona ke o hlalolang mme mohlahlobuwa a ka hlalosa maele ana ka ho bontsha hore motho ya bohlale ha a tobane le bothata o sebedisa bohlale ba hae ho bo rarolla.

Karabo e ka lebellwang

A ka bontsha kamoo maele ana a iponahatsang ka teng tshomong ya 'Pepetuku le Ramano'. A qale a bontshe pele hore bothata bo hlahile ka tsela e jwang, ebe o bontsha mokgwa oo tharollo e etsahetseng ka wona.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya moqoqo wa hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 15: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela**

- 15.1 Masopha. ✓ (1)
- 15.2 Mefeng ke seemela sa dibetsa, mme e nyenyefaditswe ho bontsha hore dihlobo tsa ba direng di ne di fokola ha di bapiswa le tsa Lioli (lebotho la Masopha). ✓ ✓ (2)
- 15.3 Kgomo e mathe e pepile namane.
Motho a mathe a pepile ngwana!
Melathoko ya 4 le 5. ✓ ✓ (2)
[Tshwaya e le nngwe feela]
- 15.4 Le re senolela hore Masopha e ne e le mohale ya neng a bile a le lebelo ntweng, jwalo ka Motlejwa eo e neng e le ledimo le neng le le sebete ho feta a mang, le bile le le lebelo haholo. ✓ ✓ (2)
- 15.5 Dithebe tsa Lioli di ne di entswe ka matlalo a mabedi a dikgomo tse fapaneng, ho etsetsa hore di se ke tsa taboha kapele ha Lioli di hlaselwa. ✓ ✓ ✓ (3)
- 15.6 Ke ne nka inehela, ke lahle marungwana kaha ha o inehela ntweng ha o bolawe empa o a baballwa ebe ho batiwa sethabathaba sa ho o pholosa ho ba heno. ✓ ✓ (2)

- 15.7 Senannapo o ne a le motle a bile a ratwa ke setjhaba hobane a ne a e na le pelo e ntle, jwale metswalle e ile ya honohelo taba eo. ✓ ✓ (2)
- 15.8 O ne a hlokometse hore papadi ya mohlang oo e ka nna ya ba ntsha kotsi. ✓ ✓ (2)
- 15.9 Ba kgopo. Ba bolaya motswalle wa bona ka baka la mona. ✓ ✓ (2)
- 15.10 E, se bontsha tlhoho. Toka e ile ya phethahala ha baetsi ba bobbe ba fumanwa mme ba fuwa kotlo. ✓ ✓ (2)
- 15.11 Nka be ke ile ka ithuta boitshwaro ba Senannapo kaha bo ne bo kgahla setjhaba, ho e na le hore ke mo honohela. ✓ ✓ ✓ (3)
- 15.12 Ke thuto ya hore ha re a tshwanela hoba le mona hobane o senya ntho tse ntle.
Ke thuto ya hore leshano ha le na mokoka. ✓ ✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 16: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****'HA SE BOYA BA NTJA' – PM Ramathe****Selelekela**

Kaha moqoqo ona o lokela ho hlahisa lehlakore le le leng la kgang ya mohlahlobuwa, selelekela se fe moqoqo tsepamo le motjha oo o lokelang ho o nka ha ha mohlahlobuwa a lekola puokeletsi e reng: 'Motho a ka mpa a tshepa lejwe ho e na le ho tshepa motho', a ipapisitse le kamano ya Lesodi le Kgasiane. **O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae.**

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Seratswana se lokela ho tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae se boele se bontshe kutlwisiso e phethahetseng ya sehlooho.

A ntshetse pele moqoqo **ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng** ho totobatsa ntlhakemo ya hae e le ho bontsha kamoo kamano ya **diketsahalo le bophelo ka kakaretso** di ka bontshang kamoo motho a ka tshepang lejwe ho e na le ho tshepa motho kateng, kapa kamoo a hananang le puokeletsi eo kateng.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[25]

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

POTSO YA 17: SEYALEMOYA – RH Moeketsi**'BOHLOKO BA KA' – AM Mobote**

- 17.1 Bo bakilwe ke hore o ne a se a felletswe ke lerato ho Dineo. ✓ ✓ (2)
- 17.2 E kotsi hobane Teboho o se a fetohela Dineo a bile a bontsha kgethollo ho ngwana kaha e ne e le lesofe. (1)
- 17.3 A re senolela maikutlo a thabo kaha a thabetse hoba le ngwana le motho eo a mo ratang. ✓ ✓ (2)
- 17.4 Ke hobane ngwana e ne e le lesofe mme o ne a ipoleletse hore ha ho lesofe habo. ✓ (1)
- 17.5 E sithabetsa maikutlo. ✓ Ha se tsela e nepahetseng ya ho buisa motho e mong. ✓ (2)

- 17.6 Ke ditshupiso tsa se lokelang ho etsuwa sethaleng. ✓ (1)
- 17.7 O ile a mo nyahlatsa, a mo siya mathateng a ntse a tseba hore Dineo ha a na beng. ✓ ✓ (2)
- 17.8 E thusa ka ho re Dineo o ile a fumana motho ya ileng a mo rata a ba a mo nyala. ✓ ✓ (2)
- 17.9 Teboho o bontshitse kgethollo ka hore a hane ngwana hobane feela e le lesofe. ✓ ✓ (2)
- 17.10 Ke Thabo ✓ hobane o ile a nyala Dineo ha Teboho a qeta ho mo nyahlatsa. ✓ ✓ (3)
- 17.11 Mehlang ya tokoloho, ✓ moo batho ba seng ba pepela sepetele. ✓ (2)
- 17.12 Ha a rate batho ba basadi; o bona basadi e le batho ba sa tshepahaleng. ✓
Ke moo Dineo le Thabo ba seng ba phuthana ka ho nyalana. ✓ ✓ (3)
- 17.13 E, ke mo utlwela bohloko hobane o ne a rata Puleng hoo a neng a rerile ho mo nyala yaba Puleng o a mo phoqa.
Tjhe, ha ke mo utlwele bohloko hobane o ne a ntse a tseba hore yena le Puleng ba mpa ba itlosa bodutu. ✓ ✓ (2)

[25]

POTSO YA 18: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**Selelekela**

Kaha moqoqo ona o lokela ho hlahisa lehlakore le le leng la kgang ya mohlalobuwa, selelekela se fe moqoqo tsepamo le motjha oo o lokelang ho o nka ha ha mohlalobuwa a lekola puokeletsi e reng: 'Motho a ka mpa a tshepa lejwe ho e na le ho tshepa motho', a ipapisitse le kamano ya sebakadi se le seng kapa tse pedi. **O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae.**

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Seratswana se lokela ho tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae se boele se bontshe kutlwisiso e phethahetseng ya sehlooho.

A ntshetse pele moqoqo **ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng** ho totobatsa ntlhakemo ya hae e le ho bontsha kamoo kamano ya **diketsahalo le bophelo ka kakaretso** di ka bontshang kamoo motho a ka tshepang lejwe ho e na le ho tshepa motho kateng, kapa kamoo a hananang le puokeletsi eo kateng.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlalobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

POTSO YA 19: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

- 19.1 O ne a tenehile hobane o ne a sa lebella hore Molefi o tla bitsa metswalle ya hae. ✓ ✓ (2)
- 19.2 Jwalane ha a di hadikela ho di ja hobane ke mona o tella mohlankana wa hae Molefi pontsheng ya basebetsimmoho le yena. ✓ ✓ (2)
- 19.3 Mothinya ke ha Jwalane a tswa a ba siya ho bontsha hore o ne a sa thabela ketso eo ya Molefi. ✓ ✓ (2)
- 19.4 Ha se ntho e nepahetseng hobane ke metswalle, ke baahisane, ke basebetsimmoho mme ba tshwanetse ho tshehetsana. ✓ ✓ (2)

- 19.5 Selelekela: Tlhekelong Jwalane o fihla ha Molefi. Molefi o botsa Jwalane hore hobaneng ha a fihlile pele ho nako eo ba dumellaneng ka yona mme ba fapana ka mantswa. ✓
Tharahanyo: Ke moo Jwalane a kenang ditaba tsa banna ka sehlotho, ha Mofammere a mo kgalema o ba araba ka lenyatso. ✓
Phethelo: Ke moo metswalle ya Molefi boMofammere ba nkileng qeto ya ho tsamaya ka mora hore ba hlokomele boitshwaro bo hlephileng ba Jwalane. ✓ (2)
- 19.6 Tjhe ha a atleha hobane tshwantshisong ha re bone moo Molefi a phethisang diketso tse bontshang tumelo eo ya bodumedi ba Sekereste. ✓ ✓ (2)
- 19.7 Karaburetso ya pono. ✓ (1)
- 19.8 E re hetlisa morao ketsahalong moo buka e qalang ha Mapetla a rerang ho swetsa Pitso le ba lelapa la hae. ✓ ✓ (2)
- 19.9 A senola sehalo sa kgalefo hoba Mofammere o se a hlokometse seo Mapetla a se etsang le boNgatana. ✓ ✓ (2)
- 19.10 E, o atlehile hobane Ramafothole o entse makgobonthithi ohle ho fothola katleho ya Molefi le ho mo senyetsa bokamoso. ✓ ✓ (2)
- 19.11 Pitso ha a ka a mamela mohatsae ha a mo eletsa hore ba ke ba ye ngakeng ya methokgo, ka ha a bona ngwana wa bona a sebeditswe. ✓ ✓ (2)
- 19.12 Se sa kgolweheng ke ha ditlhare tsa Mapetla di etsa Molefi a fetohle phoofolo ka ho tlala boya mmeleng. ✓ ✓ (2)
- 19.13 Molaetsa ke hore re se iketse makgolwa ka ho lahla setso sa rona. Tumelo ya Pitso ya ho bua ka Sekereste empa a sa bontshe hoo, e entse hore mora a senyehelwe ke tsohle. ✓ ✓ (2)

[25]

POTSO YA 20: MOFUTA WA POTSO E TELELE**LEJWE LA KGOPIISO – T Letshaba****Selelekela**

Kaha moqoqo ona o lokela ho hlahisa lehlakore le le leng la kgang ya mohlahlobuwa, selelekela se fe moqoqo tsepamo le motjha oo o lokelang ho o nka ha mohlahlobuwa a lekola puokeletsi e reng 'ho sebetsa ka thata ho a putsa bophelong.' **O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae.**

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo ya hae, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Seratswana se lokela ho tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae, se boele se bontshe kutlwisiso e phethahetseng ya sehlooho.

A ntshetse pele moqoqo **ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng** ho totobatsa ntlhakemo ya hae e le ho bontsha kamoo kamano ya **diketsahalo le bophelo ka kakaretso** di ka bontshang kamoo ho sebetsa ka thata ho putsang kateng, kapa kamoo a hananang le puokeletsi eo kateng.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 21: LEJWE LA KGOPIISO – T Letshaba**

- 21.1 Ke boipelaetso ba basebetsi ha ba ne ba etsa mohwanto hobane ba sa kgotsofalla moputso oo Mohlouwa a ba lefang wona. ✓ ✓ (2)
- 21.2 Bobedi ba dibapadi tsena di rerela batho ba bang bobo. ✓ (1)
- 21.3 A re senolela hore o halefile. ✓ ✓ (2)
- 21.4 Naledi o ne a ngongorehiswa ke tlala e tlo aparela lelapa la hae le bophelo bo boima bo mo tjametseng. ✓ (1)
- 21.5 Ke ho lahlehelwa ke mosebetsi. ✓ ✓ (2)
- 21.6 Ke ditshupiso tsa lokelang ho etsuwa sethaleng. ✓ (1)
- 21.7 Ke ya ho ba le dikamano tsa marato le mosadi wa Tsietsi. ✓ (1)

- 21.8 E thusa ka hore poloto e tswelle pele ka ho re fihlisa tsitsipanong e re lebisang sehlohlolong, moo Tsietsi a tlo bolaya dibapadi tse ding. ✓ ✓ (2)
- 21.9 Di ikutlwahatsa karolong eo Mohlouwa a reng o lelekile Tsietsi hobane a re ke moferekanyi. ✓ Ho ya ka Mohlouwa, bobedi Tsietsi le Thapelo ke baferekanyi empa o leleka moferekanyi a le mong. ✓ ✓ (3)
- 21.10 Ke Pheleu. ✓ Le ha Pheleu a ntse a bona hore Mohlouwa o etsa phoso, ha a mo kgaleme kaha a itjhebile boyena. ✓ ✓ (3)
- 21.11 Ke mehleng ya demokerasi; ✓ ho ntse ho ahwa matlo a RDP. ✓ (2)
- 21.12 E sibolla hore tihadimo ya mongodi ke hore ha a ananele marato a ka ntle ho lenyalo, le taba ya hore a se re kumele ka pheletso ya Tsietsi e bontsha hore ha a batle ho ahlola Tsietsi. ✓ ✓ ✓ (3)
[Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko]
- 21.13 E, ke mo utlwela bohloko. Ha ho motho ya tshwanetseng hore a bolauwe. ✓ ✓ (2)
Tjhe, ha ke mo utlwele bohloko hobane ke lewa leo mongodi a le sebedisitseng ho fana ka kotlo e loketseng bobee boo Mohlouwa a bo entseng. [25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80